

СИЛИ ДОБРА І ЗЛА. ЩО ТАКЕ СМЕРТНИЙ ГРІХ І ЯК З НИМ БОРОТИСЯ?

У 1901г. у "Психопатології буденного життя" (розділ "Віра у випадковості і марновірства") Фрейд писав: "Я думаю, що значна частка міфологічного світобачення, що тягнеться навіть і на новітні релігії, є не що інше, як проєктована в зовнішній світ психологія...".

Ми не намагатимемося розібратися, що є міфологія і релігія з погляду їх походження. Тьма століть, довга відсутність писемності і, відповідно, хоч скільки-небудь надійних першоджерел роблять це питання у принципі незбагненим. Важливе інше: для того, щоб та або інша символічна система передавалася від людини до людини, від покоління до покоління необхідно, щоб уявлення, що стоять за її міфологемами залишалися актуальними для психіки її носіїв, іншими словами, щоб індивід міг спроектувати в них щось значуще для себе.

У цьому відношенні сьогоднішнє падіння інтересу до міфологічних і класичних творів на користь бойовиків і трилерів відображає сумне згасання колективного несвідомого, утрату ієрархічно високорозвинutih психічних структур, регрес задоволень від сублимованих до вітальних і перетворення сигнальної тривоги на сексуалізовану, оскільки сигнали про небезпеку залишаються без відповіді.

Найімовірніше, сучасне прагнення реанімувати релігійність з її ідеями порятунку, легалізація та узаконення тієї або іншої Церкви на державному рівні - суть інтуїтивні спроби відбудувати хоч яким-небудь способом масове Супер-Его, на зразок того, як людина з фізичним болем болісно шукає положення, в якому його страждання стало б меншим.

Кожен, проте, повинен займатися своєю справою. Це і буде якнайкращий внесок і допомога і в порятунок себе і людства в цілому. Саме тому ми спробуємо розглянути одне з поки що загальновідомих понять християнства – смертні гріхи – у термінах і поняттях психоаналітичної системи знань.

Смертними у християнстві вважаються ті гріхи, які ведуть до загибелі душі.

Всупереч поширеній помилці, концепція "Семи смертних гріхів" не є частиною християнського віровчення, але служить одним з можливих способів опису гріховності людини.

Біблія не наводить точного списку гріхів, але застерігає від їх здійснення вдесяти заповідях. Список сходить до восьми помислів Євагрія Понтійського (346-399р.р.), але в канонах Католицької церкви печаль замінена на заздрість, а марнославство об'єднано з гординою. Концепція семи смертних гріхів набула поширення після праць Фоми Аквінського (XIII ст.).

Католицька церква до смертних гріхів відносить: гординю (зарозумілість), заздрість, обжерливість, розпусту (хіть), гнів (злість), пожадливість (жадність), зневіру (лінь). На відміну від гріху буденного (повсякденного, або простимого)

смертний гріх руйнує любов у серці людському, що веде до втрати стану благодаті ^[1] і свободи.

Православна святобатьківська традиція включає в список смертних гріхів вісім гріховних пристрастей: черевоугодництво, блуд, срібролюбство, гнів, зневіру, сум, марнославство і гордість.

У березні 2008 року єпископом Католицької церкви Джанфранко Джіротті з урахуванням умов сучасного суспільства і супутніх йому процесів до окремих випадків смертних гріхів крім інших були віднесені вживання наркотиків, дослідження, сумнівні з погляду моралі (наприклад, пов'язані із стовбурними клітками або генною інженерією) і доведення до бідності.

За словами преподобного Іоанна Лествічника, смертний гріх – це гріх, який не визнають і в якому не хочуть каятися.

Позиції Церков католицької і православної традиції у питанні складання списків гріхів сучасного суспільства не відрізняються.

Спробуємо тепер ще раз перерахувати смертні гріхи, ставлячись до них як діагностичних категорій, що визначають необоротне руйнування психіки – загибель душі.

Список Католицької церкви, відомою своєю суворістю, починається з гордині. Можна по-різному розуміти це слово. У числі інших визначень – це гордість непомірних розмірів, перехідна в похвалання, негнучкість у будь-яких ситуаціях. У цьому значенні гординю також пов'язують з нецтвом – багато уявляють про себе ті, хто має мало досвіду і мудрості.

На думку деяких, гордині супроводить образа. Святитель Ігнатій Бренчанінов образу на ближнього поминає у зв'язку з гнівом. Тут необхідно зробити обмовку. З одного боку, образа як чуттєве формування може свідчити про досягнення константної об'єкта, оскільки має на увазі визначену амбівалентність. З другого боку, образа може бути засобом емоційного шантажу, тобто маніпуляції, або виникати по відношенню до людей і в ситуаціях, в яких вона недоречна і дезадаптивна, тоді це, швидше, проєкція внутрішнього об'єкта.

У числі властивостей гордості Православна церква згадує перевагу себе всім і колюче плузування, яке можна також у дусі глибинної психології назвати знецінюючим гумором.

Чеснотою, протилежною гордині, є упокорювання – здатність прийняти реальність і своє місце в ній. Це не має на увазі позиції тріски, що пливе за волею хвиль, на те є уявлення про другий смертний гріх – смуток, тобто лінь, бездіяльність. Але переконаність у власній правоті в поєднанні з претензією міняти інших або навколишній світ є гординя.

Іншими словами, гординя – це грандіозність, богоподібність, всемогутність.

Цікаво, що Православна церква список починає з черевоугодництва, воно ж обжерливість або ненажерливість.

На відміну від гордині слово "обжерливість" має куди конкретніше значення.

З психоаналітичного зору, обжерливість – спосіб погашення тривоги, у своєму крайньому прояві досягаючий ступеня хвороби залежності – булімії. Як усі аддикції, обжерливість підміняє повноцінний об'єкт, що є центром самостійного почування та волевиявлення, на сурогатний, тривогу сепарації на ілюзію всесильного володіння.

При цьому до числа смертних гріхів не входить нічого схожого на анорексію, хоча в психоаналітичній традиції ці хвороби складають патологічну пару, структурне пошкодження якої сходить до ранніх невдач сепарації-індивідуації. Та й інша містить дефект нормальної залежності, заснований на лібідінальній недоступності матері, і є "орально залежним"

характером. Обидві мають властивість непереборності.

Разом з тим рестриктори (ті, хто примушує себе до голодування) володіють ригідним контролюючим Я в порівнянні з особами, які страждають на булімію. Відмова від їжі служить їм засобом досягнення незалежності, а придушення афекту дає відчуття сепаратності.

Особистий міф людей, які страждають на анорексію, містить патологічну ідею краси, яка, якщо редукувати приватні подробиці, має формулу "чим худіше, тим красивіше". Подібне уявлення є похідна символічною екстерналізації поганого об'єкта, пов'язаної з ним ненависті і страхом смерті.

У разі булімії оральне руйнування об'єкта одночасно є і поглинанням його. У результаті інкорпорації об'єкту ненависті, виникає первинна ідентифікація з ним, оскільки сам механізм інкорпорації сходить ще до тієї стадії розвитку, коли межа між Я і Не-Я носить достатньо умовний характер.

З інших хвороб залежності, так чи інакше пов'язаних з проблемами ненависті, до червоугодицтва відноситься, зокрема, пияцтво. Пригадаємо також, що Джіротті в умовах сучасного суспільства в числі смертних гріхів згадує наркоманії.

Наступним смертним гріхом є розпуста, хіть, блуд – те, що термінологічно позначається як проміськвітет. У книзі "Відношення любові: норма і патологія" О.Кернберг наводить цікавий факт. Кажучи у зв'язку з сексуальними перверсіями про учасників групового сексу, він повідомляє: "При довгій участі (від 6 місяців до 1 року) у такій поліморфній перверзівній діяльності їх здібність до сексуальної близькості (і, з тієї ж причини, усяка близькість) припиняється (Бартель, 1971). При таких обставинах едіпова структура може бути зруйнована". [2] "Сексуальне збудження і оргазм також втрачають свої функції подолання меж і стають біологічними явищами, коли механічне сексуальне збудження, що повторюється, і оргазм вбудовуються в структуру досвіду, відокремлену від інтерналізованих об'єктних відносин, що заглиблюються". [3]

Ця ситуація добре відображає парадигму нарцисичного саморуйнування. Екстерналізація знищення внутрішнього об'єкта тільки тимчасово приглушає тривогу власної загибелі.

Святитель Ігнатій Бренчанінов до блуду відносить незберігання відчуттів (особливо дотику). Відомо, що порушення меж тіла і взагалі відчуття тілесності є наслідком невдачі найранішої стимуляції при злякисному нарцисизмі.

Гнів (злість) у представленнях Християнського віровчення включають цілий ряд цікавих з погляду психоаналізу понять. Крім іншого це: визнання гнівних помислів, непристойний крик, лайка, жорстокі колочі слова, рукоприкладство і вбивство.

Х. Кохут, основоположник школи психології Самості, розвиваючи теорію нормального і патологічного нарцисизму, розробив також поняття нормальної агресії, пов'язаної із здоровою Самостію, і вороже-деструктивної агресії, пов'язаної з архаїчною Самостію.

Вороже-деструктивна агресія, викликана фрустрацією рівня нижче оптимального, провокує злісність, дратівливість і небезпечні дії. Розвиток агресії цього типу слідує в напрямі від фізичного виразу до вербального (від дії до слова). При цьому дратівливість, гнівливість і злісність зникають тільки досягнувши мети.

Прототипом таких станів є нарцисична лють – реакція індивіда на переповнюючі його відчуття ненависті, образи або потребу заподіювати біль. У результаті відбувається фрагментація Самості.

О.Кернберг, досліджуючи психопатологію ненависті, говорить, що, на відміну від злості і люті, когнітивний аспект ненависті є хронічним і стабільним. "Найважливішою метою людини, захопленої ненавистю, є знищення свого об'єкта / .../ Крайня форма ненависті вимагає фізичного усунення об'єкта і може виражатися у вбивстві або радикальному знеціненні об'єкта, яке нерідко знаходить свій вираз в символічному руйнуванні всіх об'єктів: тобто всіх потенційних відносин зі значущими іншими..." [4]

Ще одним проявом гніву в релігійному розумінні є мріяння помсти і помста.

Бажання і фантазії помсти з погляду психоаналізу є фіксацією на травмі. Навіть тоді, коли вони виникають як відповідь на об'єктивну, реальну небезпеку фізичного або психологічного руйнування, загрозу виживання себе або тих, кого людина любить, несвідомі мотивації вторгаються в цей процес, приводячи до посилення ненависті.

Ненависть як спосіб мстивого тріумфу над об'єктом, дає удавану ілюзію незалежності від нього, тоді як, насправді, формується могутній зв'язок з травмуючим об'єктом і фіксація на травматичних відносинах.

Незалежно від реальної основи, відносини миттєво втрачають характер істинно об'єктних, оскільки переживання об'єкта спотворюються проєкціями власної ненависті, переходячи у відносини з внутрішнім поганим об'єктом. "Руйнування цього поганого об'єкта, що має характер помсти, направлене на магічне відновлення абсолютно хорошого, але процес помсти веде до руйнування самої здатності "Я" до відносин з об'єктом /.../ Ідентифікуючись як зі страждаючим "Я", так і з садистським об'єктом, суб'єкт сам опиняється поглиненим всеосяжною агресією цих відносин". [5]

Наступним смертним гріхом є пожадливість, жадність, срібололюбство.

Жадність, як і інші оральні риси характеру, формується внаслідок фрустрації оральних ваблень або важкої депривації з боку материнського об'єкта на найраніших етапах розвитку. Це факт достатньо відомий.

Цікавіше інше. Одним з проявів пожадливості, срібололюбства Церква вважає побоювання старості. До прояву подібних побоювань у сучасному суспільстві можна віднести нескінченні спроби омолодження і відповідний розвиток індустрії краси, включаючи дослідження, пов'язані зі стовбурними клітками і генну інженерію, захищені релігією до досліджень, сумнівних з погляду моралі, які, у свою чергу, віднесені до смертного гріху.

Прагнення до ідеальних ліній і обличчя, позбавленого ознак віку, маючи характер надцінної ідеї, визначається тим, що Мельцер і Вільямс (1988) називають раннім "етичним конфліктом", пов'язаним з дитячим ставленням до тіла матері. З одного боку, ідеалізація його поверхні, визначає формування відчуття естетичної цінності і краси. З іншого, як вважають автори, відщеплена агресія до матері прямує головним чином усередину її тіла. Відповідно, якщо ранні фрустрації виявляються надмірними, ідеалізація поверхні тіла служить захистом від небезпечної агресії, що таїться всередині.

Це розщеплювання детермінує два феномени, пов'язані з нарцисичною патологією. По-перше, нескінченне вдосконалення власного тіла, рівно як і перфекціоністські вимоги до зовнішності об'єкта, можуть служити захистом від власної агресії і агресії внутрішнього об'єкта. І навпаки, руйнування себе або партнера на рівні зовнішності і тілесності є реактивним формуванням антипода – непривабливого, а значить доброго.

Релігійне уявлення про жадність цікавим чином перетинається з уявленням про пихатість: пристрасть до різних тлінних предметів, любов до розкоші є тісними сусідами з бажанням і шуканням земних і суєтних почестей.

Х.Кохут, описуючи нарцисичне порушення особи, розробляє поняття захисних структур, єдина або головна функція яких полягає в захованні первинного дефекту Самості.

Відсутність емоційного відгуку в дитинстві викликає відчуття внутрішньої безживності і самоти, які долаються за допомогою еротичних і грандіозних фантазій. Тут потрібно відзначити, що блудні мрії і полонення також зараховані Церквою до блуду.

Якщо самоствердження дитини залишається без відповіді, верх візьмуть ізольовані сексуалізовані екзгібіціоністські інтереси, пов'язані з окремими символами величі і влади. І так само, якщо пошук дитиною об'єкта, що ідеалізується, виявиться невдалим, вгорі виявиться ізольований сексуалізований уайерістський інтерес до символів влади дорослої людини.

Тут ми повинні також встановити різницю між зрілою сексуальною любов'ю і реактивною сексуалізацією. Перша має на увазі об'єднання еротичного бажання, тобто сексуального збудження, направлено на певний об'єкт, і відчуття ніжності – вирази здатності піклуватися про об'єкт любові. "У протилежність цьому, сексуальний проміськунтет нарцисичних індивідів, пов'язаний з сексуальним збудженням по відношенню до тіла, яке "відмовляє", або до людини, яку цінують інші люди або вважають його привабливим. Таке тіло або людина будять у нарцисичних пацієнтів несвідому заздрість і пожадливість, потребу володіти ним і несвідоме прагнення знецінити і зіпсувати те, чому вони заздять. До тих пір, поки сексуальне збудження зростає на якийсь час, ілюзія бажання об'єкта, швидкоплинне захоплення їм може нагадувати відчуття закоханості. Проте незабаром, коли сексуальні відносини задовольняють потребу в перемозі і "включають" процес знецінення раніше бажаного об'єкта, це закінчується швидким зникненням і сексуального збудження і особистого інтересу".^[6]

Якщо говорити про заздрість, у переліку смертних гріхів Католицької церкви вона стоїть особливо. Православна церква зараховує заздрість до проявів пихатості.

З погляду психоаналізу незадоволеність з приводу того, що хтось володіє чимось, що хотілося б мати самому, у нормі, якщо об'єкт недосяжний, розв'язується відмовою від бажання і прийняттям реальності. Патологічна заздрість характеризується роздратованістю з приводу удачливості іншої особи, включаючи заперечення і знецінення його внеску в досягнення, ворожістю по відношенню до такої людини, досадою і пригніченістю через власну припущену неповноцінність, спрагою володіти бракуючою властивістю. Знецінення або руйнування (фізичне або вербальне) в поєднанні з проекцією і проективною ідентифікацією є стійкими способами захисту від усвідомлення такої заздрості.

М.Кляйн розглядає заздрість як одну з найпримітивніших і фундаментальніших емоцій, що діють з перших днів життя дитини. На її думку, конституціональною основою заздрості є ваблення до смерті. Проте, якщо врахувати, що спусковим механізмом заздрості часто є ситуація голоду, її зв'язок із страхом і переживанням вмирання можна розглядати незалежно від теорії ваблення до смерті, яка сама по собі є одним з найбільш спірних питань природженого і придбаного.

Згідно з Кляйном, стрес немовляти з приводу безпорадності і залежності від годуючого об'єкта породжує бажання самому бути тим, хто забезпечує благополуччя. Деструктивні фантазії про руйнування і привласнення кращих якостей об'єкта перетворюють його на знецінений і потребуєчий.

Надмірна заздрість (визначувана патологією ваблень згідно Кляйна, або рівнем фрустрації нижче оптимального) блокує розвиток, формує ядро "заздрісного Понад-Я", руйнуючого будь-які спроби творення і репарації.

Привласнення на рівні фантазії всіх цінних якостей об'єкта може також гальмувати розвиток аж до заперечення необхідності якої-небудь роботи над собою.

Зі всього вищесказаного неминує витікає, що смертні гріхи в представленнях християнства так чи інакше описують злостісну нарцисичну патологію різного ступеня тяжкості від нарцисичної особи до повної соціопатії, включаючої руйнівні і делінквентні дії і фіксацію на вітальних потребах.

Невже, запитаєте ви, людину слід покарати за його хворобу, що робить її через захисний механізм розщеплювання самої собі не господарем?

За словами преподобного Іоанна Лествічника, смертний гріх – це гріх, який не визнають і в якому не хочуть каятися. Проте нездатність до відчуття вини, неминує супутня нарцисичної патології, сама по собі є похідна розщеплювання, незалежно від того, в термінах якої психоаналітичної школи її описувати. Конструкт "хороший, але винний" може з'явитися не раніше консолідації об'єкта. Для розщепленої людини – або абсолютно хороший, або абсолютно поганий.

Пригадаємо, проте, що будь-яке писання, канонічне або апокріфічне, волає до тих людей, які схильні орієнтуватися на які-небудь норми і правила, шукати контура моралі і совісті у вигляді якого-небудь зведення законів, тобто що вже мають достатньо міцне Понад-Я, хай навіть караюче і потребуєче в зовнішній фігурі батька у вигляді сповідувача. Для деструктивної, злостісної патології Біблія значить ще менше, ніж кримінальний кодекс, оскільки пророкуватиме покарання десь там, коли-небудь, може бути.

Тобто опис смертних гріхів не тільки, а може і не стільки застереження від згубних пристрастей для тих, хто психічно більш менш цілісний, але і перст, вказуючий на гинучу душу.

Для чого?

У психоаналізі достатньо відомим є пов'язане з уявленням про нарцисичну особу поняття "допоміжного Его" (П.Хайманн). Так ми говоримо про сукупність функцій, виконуваних для людей з нарцисичною патологією їх ненарцисичними партнерами, здібними до об'єктної любові. Мікаель Балінт говорить про це так: "...істинно нарцисичні чоловіки і жінки насправді є свого роду уявними величинами. Вони в крайньому ступені залежать від свого середовища, і їх нарцисизм може бути збережений тільки за умови, що їх довілля бажає або чомусь вимушене піклуватися про них. І це,

загалом, правильно як для найбільшого диктатора, так і для звичайного кататоніка".^[7] При цьому Балінт відзначає, що в реальному житті в ролі такого партнера часто виступає мати нарцисичного героя.

Звичайно, у міру регресу від нарцисичної особи у бік соціопатичної шансів на якого-небудь партнера все менше і менше. Тут вже йдеться про внутрішній об'єкт, відносини з яким будуються в парадигмі "мучитель-жертва" аж до фізичного знищення. Результат відповідний.

Якщо ж ми повернемося до ситуації взаємодії людини, здібної до об'єктних відносин, з людиною нарцисичною, тут виникає специфічна комплементарність психічних потреб.

Ще Ганна Фрейд у зв'язку з психоаналізом дітей говорила про прогресивні і регресивні тенденції психіки, або, просто кажучи, бажання вирости, стати дорослим і бажання залишатися дитиною. Природно, перші визначають куди кращий прогноз в терапевтичній ситуації.

Коли ми говоримо про людину, здібну до об'єктних відносин, ми маємо на увазі людину з більш менш дозволеною, завдяки прогресивним тенденціям, едіповим комплексом. Це має на увазі, крім іншого, субліматорну ідентифікацію з батьківськими фігурами, зокрема з їх батьківськими функціями безпосередньо. Надалі ці ідентифікації дозволяють забезпечувати турботу про власних дітей, проєктуючи в них свою внутрішню дитину.

При цьому авторитет батьківських фігур ніколи не слабшає цілком, вже хоча б через ідеал турботи про батьків і пошани до людей старшого покоління.

З другого боку, нарцисичне розщеплювання, ще створює руйнівну патологічну інтрапсихічну структуру, має на увазі, по-перше, архаїчний стан беззахисної, волаючої з благанням про допомогу дитини і не менш архаїчну ідентифікацію з грандіозно-відкидаючим батьківським імаго, по-друге.

Ситуацію довершують використання проєктивної ідентифікації і нездатність до відчуття вини з причин, про яких мовилося вище, у нарцисичної людини і, відповідно, здібність і готовність до відчуття вини у едіпальної.

При проєктивній ідентифікації відщеплені частини Самості і внутрішнього об'єкту проєктуються на партнера, який стає ідентичним цим частинам. Таким об'єктом необхідно володіти, щоб уникнути сепарації, і його необхідно контролювати, щоб захистити себе від небезпечної агресії і деструкції.

При цьому ми не повинні плутати нарцисичну особу з немовлям. Травматична ситуація не блокує розвиток, але визначає його. Оскільки кожен подальший етап розвитку є реінтеграція попередніх етапів, у міру дозрівання ситуація відкидання асоціативно зв'язується з відчуттям тривоги, голоду, страху, заздрості, образи, сорому, приниження, фізичної і психічної потворності, неповноцінності, виключеного третього, ревнощів, самоти, спустошеності, і, нарешті, вини, які набувають тотального характеру ранніх афектів. Всі ці відчуття відсилаються в проєктивній ідентифікації партнеру.

Яким чином послання проєктивної ідентифікації впливає на опонента залишається не цілком проясненим.

Сама по собі здібність до переживання невротичною людиною тих або інших відчуттів і емоцій, зокрема ранніх афектів, визначається будь-якою ситуацією навіть найблагополучнішого розвитку. Гранично уважна і емпатична мати все одно в якийсь момент залишає дитину голодною і т.д. Саме цим пояснюється потенційна здібність до співпереживання, так необхідна в роботі психоаналітика.

Питання в тому, яким чином нарцисична людина "вганяє" свій об'єкт в необхідну йому роль? Дія одного несвідомого на інше – хоча і дуже зручний, але, в такому формулюванні, дефіцитарний конструкт, оскільки пояснює незрозуміле через незрозуміле.

Поведінковий аспект, безумовно, важливий, але не є вичерпним. Швидше слід припустити, що в ситуації опиняються могутню задіяними довербальні канали інформації, тобто прочитуються не помітні або погано помітні вухом модуляції голосу і ледве уловимі рухи мимічної мускулатури обличчя. Особливого значення набуває вираз очей.

У міру розвитку відносин формується також специфічна афективна пам'ять на патерні взаємодії. Тому шквальний афект виникає вже при вигляді знайомим чином розкиданого одягу або довгих гудків у трубку мобільного телефону.

Разом з тим, потрапляючи під дію ранньої проєкції і ідентифікуючись з нею (інтроєктивна ідентифікація), людина едіпальна офарблює переживання своїм власним перенесенням достатньо хорошого і необхідного батька і достатньо хорошої і необхідної дитини. З одного боку, вона рятує власну дитину в нарцисичному партнері, з іншого, підкоряється владному, деспотичному батькові.

Нескінченні спроби прояснити відносини часто ні до чого не ведуть. О.Кернберг підсумковою характеристикою злякисного нарцисизму вважає імітацію любові для обслуговування агресії, що має характер перверсності. Під перверсністю він має на увазі свідоме або несвідоме перетворення чогось хорошого в щось погане: любові в ненависть, значення в безглуздя, співпраці в експлуатацію, їжі в тлінь.

Діалогу, в якому в одній людини мета – отримання значення того, що відбувається, і пошуку можливого виходу з ситуації, а в іншого – позбавитися нестерпних афектів, використовуючи співбесідника як контейнер, важко закінчиться на користь значення. У боротьбі цивілізації з дикістю, на жаль, у більшості випадків перемагає дикість. Сам по собі такий діалог, що нескінченно породжує відчуття вини, болю, безсилля і відкидання є нарцисичною травмою, довжиною в роки. Поступово він руйнує психічну структуру за принципом сполучених посудин, перетворюючи партнерів на залежних від болю.

"Ернст Тихо (1966) одного разу дав визначення спробі лікувати нарцисичних осіб як "героїчних"^[8]. Так, можливо, краще і не намагатися, врятувати власну душу, не піддаючи її смертельної небезпеки в надії вигодувати немовля з фістулою в шлунку?

У статті "Психоаналіз і порятунок душі" К.Г.Юнг говорить: "Легкої відповіді на питання про взаємозв'язок психоаналізу і порятунку душі не існує /.../ Засоби надання допомоги страждучим, що їх має у своєму розпорядженні церква..., можуть виявитися в цьому випадку доречнішими, оскільки за формою, і за значенням вони вже спочатку відповідають природі змісту підсвідомого".

Повернемося, проте, до смертних гріхів і пригадаємо ще два – печаль і зневіру. До них відносяться – засмучення, туга, відсікання надії на Бога, легкодухість, нетерплячість, гомін, лінощі до всякої доброї справи, неробство, озлоблення, байдужість і відчай.

Можна, звичайно, розглядати смертні гріхи як набір заборон, що мусять стати інтросектами Понад -Я. У цьому значенні вони можуть виконувати стабілізуючу функцію для людини навіть з примітивною системою моралі і совісті.

Але для абсолютної більшості тих, про кого йшла мова, сама по собі заборона нічого не дає. Можна домовитися з людиною, але не можна домовитися з розщеплюванням. Яким би не був малим відсоток людей, що виліковуються від хвороб залежності, можливо, не будь тих, хто утримує їх на поверхні, цього відсотка і зовсім би не стало. Хтось повинен вимивати наркотики з організму, тягнути екстремального на пейнбол, буліміка – в спортзал, трудоголіка – відпочивати, а анорексіку говорити про його красу і необхідність, ще до того, як він досягне рівня небожителя. Нарешті, хтось повинен відвести їх до психотерапевта.

Не існує правила, яке б приписувало лікареві або психологу надавати особисті допомоги будь-якому, хто за ними звернувся. Не містить нічого подібного ні клятва Гіппократа, ні етичний кодекс психоаналітика. Необхідно навчитися порівнювати свої сили, знання і навички з глибиною патологією, свою зброю з силами супротивника. Краще призвати на допомогу, ніж погубити хворого і загинути самому. Не визнавати обмеженість своїх можливостей – та ж гординя.

Але якщо, все-таки, знаходиться герой, готовий битися з нарцисичною патологією, він ні на хвилину не повинен забувати, що хвороба – це біда, а не вина, якою б руйнівною силою вона не володіла. Будь-який психічний захист – у першу чергу – захист, не задоволення і не напад.

У "Духовному Пробудженні" старого Паїсія Святогорця сказано: "Необхідно багато уваги, розсудливості і міркування, щоб добро робилося по-доброму і приносило користь, тому що інакше замість користі воно дратуватиме іншого /.../ Якщо ми викриваємо когось від любові, з болем, то незалежно від того, розуміє він нашу любов чи ні, в його серці відбувається зміна, тому що нами рухає чиста любов. А викриття без любові, з пристрасною робить того, що викривається, звіром, тому що наша злість, ударяючи в його егоїзм, висікає іскри, як сталь у запальничці висікає іскри з кременя".

ЛІТЕРАТУРА

1. Психоаналитические термины и понятия: Словарь / Под ред. Барнесса Э. Мура и Бернарда Д. Файна. – М.: Независимая фирма "Класс", 2000. – 304с.
2. *Балинт Микаэль*. Базисный дефект: Терапевтические аспекты регрессии / Микаэль Балинт. – М.: "Когито-Центр", 2002.
3. *Кернберг О.Ф.* Агрессия при расстройствах личности и перверсиях/ О.Ф. Кернберг. – М.: Независимая фирма "Класс", 1998. – 368с.
4. *Кернберг О.Ф.* Отношения любви: норма и патология/ О.Ф. Кернберг. – М.: Независимая фирма "Класс", 2000. – 256 с.
5. *Кохут Х.* Анализ самости: Систематический подход к лечению нарциссических нарушений личности/ Х. Кохут. – М.: "Когито-Центр", 2003. – 368с.
6. *Кохут Х.* Восстановление самости / Х. Кохут. – М.: "Когито-Центр", 2002. – 316с.

Подано до редакції 09.09.09

РЕЗЮМЕ

Психоаналіз як система знань про людину орієнтований не тільки на лікування емоційних захворювань. З перших років існування психоаналітичної теорії мали місце спроби дослідження психіки людства в цілому, продуктів культури, зокрема міфології й усної народної творчості. У статті викладається версія дослідження психоаналітичним методом одного з фундаментальних понять християнського віросповідання – смертних гріхів.

Ю.А. Салий

СИЛЫ ДОБРА И ЗЛА. ЧТО ТАКОЕ СМЕРТНЫЙ ГРЕХ И КАК С НИМ БОРОТЬСЯ?

РЕЗЮМЕ

Психоанализ как система знаний о человеке ориентирован не только на лечение эмоциональных заболеваний. С первых лет существования психоаналитической теории предпринимались попытки исследования психики человечества в целом, продуктов культуры, в частности мифологии и устного народного творчества. В статье излагается версия исследования психоаналитическим методом одного из фундаментальных понятий христианского вероисповедания – смертных грехов.

Yu. Saliy

FORCES OF GOOD AND EVIL. WHAT IS MORTAL SIN AND HOW TO DEFEAT IT?

SUMMARY

Psychoanalysis as a system of knowledge about man doesn't only focus on the treatment of emotional disorders. Since the early years of the psychoanalytic theory there have been attempts made to study the psyche of mankind in general and cultural products, mythology and folklore traditions in particular. The article reveals a version of research through the psychoanalytic method of such a fundamental concept in Christianity as a mortal sin.

[1] Благодать (1Тим 1:2). У богословському значенні це слово звичайно означає благий дар Божий, що подається людині туне, єдино по милості Господа, без жодних заслуг з боку людини; іноді ж воно означає Божественний вплив і наслідки цього для людського серця.

Виходячи з цього богословського визначення в рамках нашого міркування ми можемо до благодаті, що "подається людині туне" віднести природжені якості і властивості, що визначають формування навиків і здібностей, тоді травматичну фіксацію, що блокує розвиток, можна також розуміти як "втрату стану благодаті".

[2] Кернберг О.Ф. Отношения любви: норма и патология. – М.: Независимая фирма "Класс", 2000. – с. 121.

[3] Кернберг О.Ф. Отношения любви: норма и патология. – М.: Независимая фирма "Класс", 2000. – с. 67.

[4] Кернберг О.Ф. Агрессия при расстройствах личности и перверсиях. – М.: Независимая фирма "Класс", 1998. – с. 38-39.

[5] Кернберг О.Ф. Агрессия при расстройствах личности и перверсиях. – М.: Независимая фирма "Класс", 1998. – с. 43.

[6] Кернберг О.Ф. Отношения любви: норма и патология. – М.: Независимая фирма "Класс", 2000. – с. 95 – 96.

[7] Микаэл Балинт. Базисный дефект: Терапевтические аспекты регрессии. – М.: "Когито-Центр", 2002. – с.78.

[8] Кернберг О.Ф. Агрессия при расстройствах личности и перверсиях. – М.: Независимая фирма "Класс", 1998. – с.175